

ÉLET A PLÉBÁNIÁN

Baranyi Imre

A LEKIPÁSZTORI ARCÉL

A mindenkori lelkipásztor csak azokat és az olyan embereket szolgálhatja, akik és amilyenek élnek körülötte, illetve akik és amilyenek között ő él. Időfeletti, az adott kor emberétől elvonatkoztatott lelkipásztorkodás nem létezik. Ezért, ha a lelkipásztor elzárkózik a "világtól", környezetétől, megszűnik lelkipásztori minősége. Szüksége van tehát bátorságra, hogy nap mint nap, félelem és aggodalom nélkül nézzen szembe a világgal és álljon rendületlenül az emberek között mint Jézus Krisztus tanúja: kérdéseiken rágódjék, gondjaikat szívén viselje és reményeikben osztozzon. A lelkipásztor és lelkipásztorkodás központjában áll az adott kor embere!

1. A lelkipásztor és egyéb "pásztorok"

Az orvos, a politikus, a szociális gondozó, a pedagógus, a technikus is az emberért van, és az embert szolgálja. Miben különböznek tehát ezek a szakemberek a lelkipásztortól? Ezek és a hasonló foglalkozások az ember bizonyos sajátságos területével – egészségével, neveltetésével stb. – foglalkoznak. A lelkipásztor előtt az egész ember java áll: teste, lelke, neveltetése, társadalmi léte stb. Ez azonban nem jelentheti azt, hogy a lelkipásztor egy kicsit orvos, egy kicsit nevelő, bizonyos helyzetekben szociális gondozó... Lelkipásztor az, aki Jézus Krisztus erejével él az emberekért és segíti őket az Atyához. Ez ne eredményezze a lelkipásztor túlterhelését: Bár bizonyos orvosi, pedagógiai, politikai, technikai, pszichológiai ismeretekkel is kell rendelkeznie, fő feladata mégis az Isten- és az emberközelség: nyitottság Jézus és az ember felé. Az Isten mindenkihez lehajol üdvözítő akaratával, szeretetével. Az ember viszont a kor fia, örökös zarándok. A lelkipásztor fülében állandóan visszhangzik: "Tegyétek tanítványommá mind a népeket!" (Mt 28,19), valamint: "tanúim lesztek... egészen a föld végső határáig" (ApCsel 1,8). "Mert úgy szeretne Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta oda, hogy aki hisz benne, az el ne vesszen, hanem örökké éljen" (Jn 3,16).

A lelkipásztorkodás célja végső soron az élet, a teljes és tökéletes élet, amely igazán csak a szentháromságú egy Isten birtoka: arra az életre szüli, vezeti, újjáteremti az embert. "Aki hisz bennem, annak örök élete van... Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, annak örök élete van" (Jn 6,47.54). A lelkipásztor tudatában van: "Nagy volt a váltságdíjatok!" (1Kor 6,20) Saját méltóságát sem téveszti szem elől: "Aki titeket hallgat, engem hallgat, aki titeket elutasít, engem utasít el, aki pedig engem elutasít, azt utasítja el, aki engem küldött" (Lk 10,16). Pál sorai elevenek benne: "Szüntelenül hálát adunk az Istennek, hogy amikor Jézus szavát hallottátok tőlünk, nem úgy fogtátok fel, mint mesteri tanítást, hanem mint Isten szavát, ahogy valóban az is" (1Tessz 2,13). A kapocs a lelkipásztor és az Isten között valamint a

lelkipásztor és a mindenkori ember között nem a kereskedelmi szellem, nem a pusztá kötelességtudat, még csak nem is pusztán a felelősség, hanem a szeretet: nem a szó bemocskolt értelmében, hanem isteni dicsőségben ragyogó valóságában: "mert az Isten szeretet" (1Jn 4,8). Jézus azért könyörgött: "hogy a szeretet, amellyel szeretsz, bennünk legyen, és én is bennük legyek" (Jn 17,26).

2. A papi arcél

II. János Pál mondása: "Az evangelizáció annyit jelent, mint segíteni a másikon, hogy megtalálja önazonosságát Jézus Krisztusban." Érvényes ez a lelkipásztorkodásra is. A dél-amerikai püspökök 1979-es konferenciájának mottója: "participáció és kommúnió" "Pueblai teológia" néven kelt világszerte útjára. Kifejezi, hogy Jézus Krisztus részt vállalt életünkben: az ember bűnét magára vette és meghalt miatta a kereszten (participáció). Másrészt Jézus mindig itt van velünk és értünk (kommúnió). Elfogadhatjuk Jézus szeretetét és Isten üdvöt hozó tettét Jézusban. A pap lényege: jel (vö. Mt 10,22; 2Kor 5,10-20), a krisztusi participáció és kommúnió eleven jele. A bűneinket magára vállaló és a köztünk, velünk és értünk élő Jézus jele.

Az Újszövetség népe "apostolokra és prófétákra" (Ef 2,20) épült, elsősorban a "12"-re. Ők az "Isten népének", "Krisztus testének" alapkövei. S ez nemcsak az egyház alapításának idejére érvényes, még az "új Jeruzsálemben" is szerepelnek (Jel 21,14). Maga Krisztus részesíti őket hatalomban" (Mk 3,14-15 és Ef 4,11). Ő alapítja a szolgálatokat. A "közösség tagjai közül nem önkényesen választja őket. A pasztorális levelekből világos, hogy a felhatalmazottak adják tovább a hatalmat (Tit 1,5) utódaiknak, eközben a közösségnek tanácsadói és kijelölői szerepe lehet.

Pál példája útmutató: Jézus által kijelölt és felhatalmazott irányítója ő a közösségnek, egységesítő hatalommal gyűjti egybe a sokszor nagyon is széthúzó elemeket és nekik a krisztusi egységet közvetíti (1Kor 1,13; 2,1; 2Kor 4,5; 5,20...), kiegyenlíti az "erőseket és a gyengéket" (1Kor 8; Róm 14,1-15,6). E "hatalom" nélkül a karizmák elvesznének (2Kor 4,7).

Ez a szolgálat, az Istenember sorsában való részvétel (Fil 3,7-15) krisztológiai hatalom hordozója (2Kor 10,4), példakép Isten népe számára (1Kor 11,1). Krisztussal keresztre van feszítve, Krisztus él benne (Gal 2,19-20). Azaz Isten szeretetére teljes válasz, "igen" a pap (2Kor 5,14). Az Atya már az anyaméhből kiválasztja, hogy benne Fiát nyilatkoztassa ki (Gal 1,15-18). Szolgálat a testvérek javára egész a vérontásig kötelezi (Fil 2,17), úgy hogy "sóvárog" a testvérei után Jézus szeretete miatt (Fil 1,8). Alapja a Krisztus iránti személyes szeretet: "Szeretsz engem" (Jn 21,15). Ez "conditio sine qua non". (1Tim 1,11; 2,3-7). Papság = szoros Krisztus-követés Krisztus feladatának végrehajtására, annak – nem egyedüli – jele a cölibátus.

3. A papi szerep

Beszélünk a "papi szerepről", a "papi arculatról". Ez azonban nem jelenti azt, hogy a papi jellemvonások teljesen a kor és korszellem függvényei, vagy

az emberi fantázia játékának vannak kiszolgáltatva. A papi jellemvonásoknak vannak örök velejárói, amik függetlenül a korszellemtől ékesítik az egyházi vezető szerepet viselőket. Más vonásokat a kor és korszellem hoz magával. Eszerint különböztek pl. az ókor papjai a középkortól. De egyazon kor papjai egyéni adottságaik révén különböznek. Az egyik jó szónok, a másik kitűnő hitoktató, a harmadik elsőrendű szervező stb. Ezenkívül a papok szerepköreik szerint is mások. Ezzel a kijelentéssel nem szeretnék a funkcionalista szemlélet áldozataivá válni, miszerint a pap csak addig pap, amíg egyházi szolgálatát végzi: misézik, hitoktat stb.; azután ő is "olyan ember, mint a többi." Funkcionális szemléletünkkel azt akarjuk kifejezni, hogy a papság kegyelmét az illető személy "nem saját két szép szeméért kapta", a papság nem jelenthet előnyt a kiválasztott személynek, kiválasztása ugyanis mások javára van: azért pap, hogy mások, az egyházi közösség üdvösségét szolgálja.

A papi szerep súlypontja, vagy annak hangsúlya is változhat. Szent Tamás teológiájában az eukarisztikus áldozat jut előtérbe, mint a papság veleje. A trentói zsinat szélesíti ezt a képet és kihangsúlyozza: a papság lényegi tevékenysége a szentségi bűnbocsátás (a kiengesztelődés szolgálata) és az eukarisztikus áldozat (Krisztus keresztládozatának megjelenítése) bemutatása. A II. Vatikáni Zsinat nem tagadja a papság kultikus és kiengesztelődési jelentőségét, de aláhúzza a "sacerdosi", előljárói jelentőségét. A pap pl. a szentmisében is előljáró, elnöklő, a közösség vezetője. Az a személy, aki felszentelésének erejével összegyűjti a népet az Úr asztala köré, a nép karizmáit elrendezi és irányítja Isten nagyobb dicsőségére. Sántító hasonlattal: olyan, mint a gyár igazgatója; nemcsak dolgozik, hanem dolgoztat is. Ezt Pál így fejezi ki: "Vigyázzatok magatokra és az egész nyájra. Azért rendelt benneteket a Szentlélek az élére előljárónak, hogy igazgassátok az Isten egyházát, amelyet a tulajdon vére árán szerzett meg magának" (ApCsel 20,28).

A közösség vezetése azonban a pap számára több, mint csak szervező tevékenység: a kegyelem közvetítése és üdvözítés is Krisztusban. Ezzel azonban azt is kimondottuk, hogy a pap szolgálata nem abszolutista vezetés: mindenben és egyedül ő! Ugyanakkor nem is demokratikus: mindenben a többség véleménye a döntő! Ehelyett feltárja a közösség tagjainak istenadta karizmáit, bevetésüket szorgalmazza és működésüket egységben őrzi, az Újszövetség irataiban használatos meghatározás értelmében, ahol a pap szolgálatot az "episcopos" (felügyelő) kifejezéssel határozzák meg. Jól kimutatja ezt a pap elnöklése a szentmisén: helyettesíthetetlen, nélküle nincs eukarisztikus ünneplés, de mégis egy a testvérek közül, aki a közösséget egységbe foglalja (1Kor 10,17).

A katolikus pap tehát hármasszerepet tölt be: ember a szó nemes értelmében, keresztény (keresztelt személy) és az Egyház felszentelt előljárója. A három közül egyik szerepkörét sem adhatja föl, legyen bárhol: a templomban, az utcán vagy éppen a parlamentben. Tartózkodnia kell azonban az integralista magatartástól: a különböző világi szakterületek (művészet, természettudományok stb.) önállóságát és öntörvényűségét tartsa tiszte-

letben. Ne legyen "pápább a pápánál", s ne képzelje el magát előljárónak az Egyház szigorúan vett hatáskörén kívül (gazdaság, politika stb.) is. Ugyanakkor tartsa szem előtt, hogy a természettudományok, művészet, gazdaság, politika stb. és a keresztény vallás rendelkeznek határterületekkel, mind az egyiket, mind a másikat érintő valóságokkal, ahonnan a pap nem vonulhat vissza, mert hűtlenné válna hivatásához és a felszentelés kegyelméhez.

A hatvanas évek végén és a hetvenesek elején sokan (főképp szociológusok) vészharangot kongattak a papi hivatás felett: a szemináriumok kiürülnek, szentelésig alig-alig jut el valaki. A papok teljesen elbizonytalanodtak; egyesek feladták hivatásukat és másik után néztek, mások súlyos kisebbségi érzettel vonszolták tovább magukat, mert nem látták életvitelük hasznosságát, szükségességét, értelmét. Bizonyos, hogy a szociológus szemével teljesen érthetetlen (az is marad) a papi hivatás, mert a papság pusztán szociológiai mércékkel nem mérhető. A papi lét tartalma érinti ugyan az ember társadalmi valóságát, de azt nem fedi és pusztán annak szemszögéből nem is értelmezhető: az Isten, a kegyelem, az Egyház, a hit és vallási élmények nélkülül érthetetlen. Azaz tartalma elsősorban vallási, a transzcendensre utaló, misztikus. Lényegében különbözik minden nem keresztény papságtól, még az ószövetségitől is, hisz az Újszövetség egyedüli papja (Zsid 7,21), pásztora (Jn 10, 1-18) és közvetítője (1Tim 2,5) Jézus Krisztus, az áldozat egyszer s mindenkorra marad a Krisztus áldozata: "Egyetlen áldozattal örökre tökéletessé tette a megszentelteket" (Zsid 10,14). Ezenkívül Krisztus hívja meg az ifjakat a papságra, amint azt tette a tizenkettővel, "hogy társai legyenek, s hogy elküldje őket hirdetni az evangéliumot" (Mk 3,14). A pap közösségben él az Atyával, Fiúval és a Szentlélekkel, s célja, hogy közösséget gyűjtsön (vö. 1Jn 1,3). Elhivatottságának alapja elsősorban nem adottsága és képessége, nem iskolai végzettsége vagy szociális helyzete, hanem személyes "Krisztus-látása", "Krisztus-tapasztalata" (vö. ApCsel 1,21-26; 1Kor 15,8-10) és "Krisztus-kapcsolata", amit állhatatos imával tart elevenen (ApCsel 3,1; 10,9). Amikor elnököl a keresztáldozat megjelenítésénél (ApCsel 2,42) vagy tanúságot tesz (több, mint prédikál) a Keresztrefeszítettről (1Kor 1,23), tulajdonképpen Krisztus téríti és kereszteli meg általa az embereket (1Kor 1,13), Krisztus bocsátja meg általa a bűnöket (Jn 20,22-23) és Krisztus gyógyítja meg általa az emberek betegségeit (ApCsel 3,6). Amint Krisztus küldte az apostolokat, ugyanazt tették ők is: diakónusokat, sőt presbitereket és episzkopokat rendeltek a közösségek élére miután kézzrátéttel (felszentelés) átadták nekik a Szentlélek különleges ajándékait (vö. ApCsel 6,6; 13,1-3; 14,23; 1Tim 4,14). Meghagyják azt is, hogy "kézzrátéttel" adják tovább azt a "lelki hatalmat" a következő generációknak (Tit 1,5).

A papság tehát távol áll a társadalmi ranglétrától; a helyi egyház előljárója (ApCsel 11,30; 15,2), feladata ugyanis nem uralkodás, hanem szolgálat (vö. Lk 12,42) az "önzetlenség és vendégszeretet" szellemében (vö. 1Tim 3,1-8; Tit 1,7-9). A papok és püspökök ugyanis "Isten megbízottjai" ("oikonomos tou Theou"), tekintélyük a családapáéhoz hasonlít. Az "előljáró" (pap és püspök) feladata gondoskodni, összefogni és egyengetni

a közösség egyéb karizmáit (Róm 12,8), méghozzá úgy, hogy szeretetben építsék Krisztus Testét (vö. 1Kor 13). Nem sajátítják ki a Szentlélek működését, de garantálják a hívek egységét és "őrzik a javakat" (vö. 1Tim 6,20): az igazságot és szeretetet (Ef 4,15). Ezt persze mindig veszélyeztette a társadalmi ranglétra árnyéka, hívjuk azt konzstantini, karolingi vagy más korszakoknak, amikor a püspök és pap lesüllyedhetett (a társadalomtudomány szerint felemelkedett!) és olyan lett, mint a többi politikai hatalomviselő. Korunk egyik jelentős előnye az egyház és állam elválasztása, mert a papság így megőrizheti függetlenségét és krisztusi arculatát, megsza- badult a társadalmi szabványoktól.

4. Ki lehet és ki ne legyen pap?

A papságot nem lehet csak kitanulni, mint más szakmákat. A papi hivatást Isten akarja, s azt fel kell ismerni. Ennek a hivatásnak vannak b i b l i a i j e g y e i: kifogástalan, józan, megfontolt, mértéktartó, tanításra rátermett, nem iszákos, nem önhitt, nem ingerlékeny, nem erőszakoskodó, hanem megértő, békeszerető, jó gondviselő, fegyelmezett, tisztességes, jó hírű névnek örvendő és szilárd a hiteles tanításban (vö. 1Tim 3,2-8; Tít 1,7-9).

Az egyházjog (CIC 1983: cc. 1024-1052) megköveteli, hogy a jelölt megkeresztelt férfi legyen, megfelelő képességekkel és alkalmassággal az egyházi szolgálatra. Előírja továbbá a szükséges tanulmányokat. Csak azokat szentelheti fel a püspök, akik hittel rendelkeznek, a jószándék vezeti őket, megfelelően képzettek, erkölcsükben és erényeikben feddhetetlenek s fizikailag és pszichikailag is képesek teljesíteni a papi szolgálatot.

A pszichológusok és szociológusok vizsgálódása a papi hivatásra való alkalmasságról eddig lényeges eredményeket nem mutathatott fel. A pszichológusoktól annyit megtanulhatunk, hogy a papi hivatás vállalásához érett személyiségre van szükség (Szondi). A szociológusok inkább csak a tényállást képesek megállapítani: Milyenek a mai teológusok? Milyenek a mai papok? (Ist-Bestand), de arra képtelenek a saját módszereikkel rámutatni: Milyen a papi hivatás? A püspökök tehát kénytelenek megelégedni bizonyos "nem tudományos" tapasztalatokkal s ezek alapján megítélni: kik alkalmasak a papi szolgálatra?

Ilyen t a p a s z t a l a t t a l segít a középiskola, amely az érettségi bizonyítványban eléggé világosan felvázolja a jelentkező é r t e l m i a l k a l m a s s á g á t papi életre és szolgálatra. A s z e r v e z e t r á t e r m e t t s é g é r ő l megbízhatóan tájékoztat az orvosi látlevél, persze csak akkor, ha a fiziológiai adatokon kívül pszichiátriai véleményt is tartalmaz.

A k a r a k t e r a l k a l m a s s á g a már nehezebben tudható meg. Bár a karakterológia számos típust ismertet, nehéz lesz pontosan meghatározni, melyik képes közülük a papi életstílusra. E. Sprenger részletesen bemutatja a "vallásos embertípust". Nem vagyok azonban meggyőződve arról, hogy ez lenne a papi alkalmasság mérőszinórája. Inkább arra hajlok, hogy elégedjünk meg az egyéniség kiegyensúlyozottságával, a különböző jellemvonások összhangjával. A kb. 20 éves, felvételre jelentkező fiatal részletes é l e t r a j z a sokban segíthet az egyén jövőjének megsejtésében. Ha egyenes

vonulat látunk a személyi, vallási és pszichoszexuális érettség irányában, az a reményünk, hogy a fiatal a szentelésig még inkább megerősödik.

Mivel a papi élet - élet a c ö l i b á t u s b a n, nem mellőzhetjük a jelölt pszichoszexuális érettségi szintjét. Ha megállapíthatjuk, hogy hűséges hitves és gondos családapa volna belőle, ugyanilyen bizonyossággal mondhatjuk, hogy jó pap lehet, ha pszichoszexuális érettségéhez társul az eleven hit. A fiatal felnőtt legfőbb jellemzőjeként az intimitás képességét (intimacy) említi Erikson, ami annyit jelent, hogy képes magát teljesen és visszavonhatatlanul elkötelezni más személynek; eszmének, Krisztusnak, Egyháznak stb. Több ez, mint a szerelemre való hajlam: az érett ember teljes önatadásáról, amit a szenteléskor a fiatal férfi "adsum" kijelentéssel jelez.

Csak a v o n z ó d á s a papságra túl gyöngye indok, bárkit is a szentelésre engedni. Lehet ez a jelenség az érzelmek játéka vagy a kompenzálás (valami helyett!) tünete is. Ezért tehát a szubjektív érzelmek helyett az objektív indítékokat és hivatás-jeleket keressük. Ismerünk olyan "nagyon sikeres papokat", akik soha sem érezték k ü l ö n ö s e b b e n a hivatásukat.

5. A jövő lelkipásztora

Szándékosan nem használjuk a pap kifejezést. Lelkipásztort mondunk a szó tágabb értelmében: olyan személyről beszélünk – férfiről vagy nőről –, aki teljes munkaidővel vagy csak szabadidejében, önkéntesként vagy alkalmazottként gondoskodik a lelkipásztori feladatok ellátásáról. Természetesen a misézést, gyóntatást, bérmlást, papszentelést ezután is felszentelt pap vagy püspök fogja végezni. De az igehirdetés módjait, a betegek ellátását, a családok, gyermekek és ifjúság stb. gondozását felszentelés nélküli férfiak és nők is végezhetik a jövőben. Mivel indokoljuk ezen állításunkat?

Vannak olyan lelkipásztori f e l a d a t o k, amelyek minden megkeresztelt ember feladata (tanúságtétel hitünkről, közös ima és ünneplés stb.).

A súlyos p a p h i á n y is új megoldások keresését sürgeti, nálunk különösképpen. A két világháború között 5000 papunk volt, 1984-ben csak 2.500, az ezredfordulón kb. 1.200 lesz. A latin szertartású papságunk 50%-a 60 éven felüli. Bár világszerte enyhén növekszik a kispapok száma, nálunk fogy, illetve csak a szerzetes kispapok száma mutat csekély gyarapodást.

Mi lehet a paphiány oka? E kérdésre képtelenek vagyunk válaszolni, de az okok között szerepelnek: az alacsony gyermeklétszám, a kispapok számának állami korlátozása, a szekularizálódás, a kevés papnevelő intézet, az előregedett papság nem vonz, az Egyháznak kicsi a befolyása a tizenévesekre, a laikus teológusok számának növekedése, a társadalmi erkölcs süllyedése stb. Vitathatatlan, hogy a lelkipásztorkodás igényeit nem elégíthetjük ki a rendelkezésünkre álló papokkal. A hivatásbő országokból (Írország, Lengyelország) sem hozhatunk be papokat kielégítő számban. Az ún. Európai Szemináriumok sem nyújthatnak végleges megoldást. Számolnunk kell tehát a szerzetesek és szerzetesnők valamint civil férfiak és nők erőteljesebb bevonásával a lelkipásztori tevékenységbe. Ezek a püspök megbízásából plébániákat is vezethetnek.

Irodalom: Lebendige Seelsorge, 1/1972; 5/1979; 5/1984.